

Anna Dąbrowska

główny specjalista w Biurze Rzecznika Ubezpieczonych

Wypowiedzenie umowy ubezpieczenia na życie

Regulacje prawne

Podstawowe regulacje prawne dotyczące wypowiedzenia umowy ubezpieczenia na życie znajdują się w art. 812 § 4 k.c. oraz art. 830 k.c.

Przepis zawarty w art. 812 § 4 k.c. wskazuje, że jeżeli umowa ubezpieczenia jest zawarta na okres dłuższy niż 6 miesięcy ubezpieczający ma prawo odstąpienia od umowy ubezpieczenia, w terminie 30 dni, a w przypadku gdy ubezpieczający jest przedsiębiorcą w terminie 7 dni, od dnia zawarcia umowy. Odstąpienie od umowy ubezpieczenia nie zwalnia ubezpieczającego z obowiązku zapłacenia składki za okres, w jakim ubezpieczyciel udzielał ochrony ubezpieczeniowej. Odnosi się on nie tylko do umów ubezpieczenia na życie, ale także innych umów ubezpieczenia.

Norma zawarta w art. 830 k.c. stanowi, iż przy ubezpieczeniu osobowym ubezpieczający może wypowiedzieć umowę w każdym czasie z zachowaniem terminu określonego w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia, a w razie jego braku – ze skutkiem natychmiastowym.

Przepis zawiera również domniemanie, iż w braku odmiennego zastrzeżenia umowę uważa się za wypowiedzianą przez ubezpieczającego, jeżeli składka lub jej rata nie została zapłacona w terminie określonym w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia, mimo uprzedniego wezwania do zapłaty w dodatkowym terminie określonym w ogólnych warunkach ubezpieczenia. Wezwanie skierowane do ubezpieczającego powinno określać skutki niezapłacenia składki.

W przypadku umowy ubezpieczenia na życie ubezpieczyciel może ją wypowiedzieć jedynie w wypadkach wskazanych w ustawie.

W przypadku umów zawieranych z udziałem konsumentów należy wspomnieć o przepisach zawartych w jeszcze obecnie obowiązującej ustawie z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz. U. z 2012 r., poz. 1225), którą od 25 grudnia 2014 r. zastąpi ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz. U. z 2014 r., poz. 827), również zawierająca podobne rozwiązanie.

Odstąpienie do umowy na podstawie art. 812 § 4 k.c.

Odstąpienie od umowy ubezpieczenia w oparciu o art. 812 § 4 k.c. jest dopuszczalne w odniesieniu do umów ubezpieczenia zawartych na okres dłuższy niż 6 miesięcy. Z kontynuowania umowy ubezpieczenia rezygnować może ubezpieczający. Nie ma obowiązku podawać przy tym przyczyn swojej rezygnacji. Możliwość skorzystania z tego uprawnienia jest ograniczona czasowo. Odstąpienie może być zrealizowane w terminie 30 dni od zawarcia umowy, a gdy ubezpieczającym jest przedsiębiorca – w terminie 7 dni od jej zawarcia. Odstąpienie nie zwalnia ubezpieczającego z obowiązku opłacenia składki ubezpieczeniowej za czas udzielanej przez ubezpieczyciela ochrony ubezpieczeniowej. W przypadku odstąpienia przepisy nie przewidują żadnej kwalifikowanej formy jego złożenia. Zatem do skutecznego odstąpienia od umowy ubezpieczenia wystarczy więc złożenie przez ubezpieczającego stosownego oświadczenia drugiej stronie, niekoniecznie na piśmie.

Problem związany z odstąpieniem od umowy ubezpieczenia może pojawić się w przypadku umów ubezpieczenia zawartych na cudzy rachunek. Jak zostało już wspomniane zgodnie z bezwzględnie obowiązującą normą z uprawnienia tego może skorzystać jedynie ubezpieczający, strona umowy ubezpieczenia, nie może tego jednak uczynić ubezpieczony, na rachunek którego zawarto umowę i który zazwyczaj faktycznie finansuje składkę ubezpieczeniową. Fakt finansowania składki powinien się wiązać z prawem rezygnacji z umowy ubezpieczenia. Ogólne warunki ubezpieczenia (o.w.u.) niejednokrotnie przewidują, iż w przypadku umowy ubezpieczenia zawartej na cudzy rachunek ubezpieczony ma prawo do tzw. rezygnacji z ubezpieczenia. Należy jednak zaznaczyć, że warunki te nie mogą wymagać, aby oświadczenia o odstąpieniu, czy też rezygnacji z umowy były składane na określonych przez ubezpieczyciela

formularzach. W [wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 4 grudnia 2012 r. \(sygn. akt XXIV C 1126/11\)](#), Sąd zauważył, że wynikające z warunków ubezpieczenia wymogi co do formy i sposobu złożenia oświadczenia o rezygnacji z ubezpieczenia wskazujące, że ubezpieczony może takie oświadczenie złożyć na formularzu określonym przez ubezpieczyciela i przekazanym za pośrednictwem ubezpieczającego jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza jego interesy ubezpieczonego. Niezgodność z dobrymi obyczajami polegała tutaj, w ocenie Sądu, na nakładaniu na ubezpieczonego nadmiernych i nieuzasadnionych w świetle prawa wymogów co do sposobu złożenia oświadczenia woli o rezygnacji z ubezpieczenia. Zgodnie z art. 61 § 1 k.c. oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. Jak wynika z treści wskazanego przepisu dla skuteczności złożenia oświadczenia woli nie jest wymagane spełnienie żadnych dodatkowych warunków. Przepis art. 65 § 1 k.c. stanowi, że oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje. Jeżeli z treści oświadczenia ubezpieczonego można w sposób wystarczający odczytać, iż nie jest on dalej zainteresowany trwaniem ubezpieczenia i zawiera ono wystarczające dane umożliwiające identyfikację ubezpieczonego, ubezpieczyciel nie może odmówić jego uwzględnienia.

Wypowiedzenie umowy ubezpieczenia na życie na podstawie art. 830 k.c.

Norma zawarta w art. 830 § 1 k.c. przewiduje możliwość wypowiedzenia umowy ubezpieczenia osobowego przez ubezpieczającego w każdym czasie z zachowaniem terminu określonego w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia. W przypadku braku stosownych unormowań w umowie, ubezpieczający może wypowiedzieć umowę ubezpieczenia ze skutkiem natychmiastowym. Przepis nie wymaga dla skuteczności wypowiedzenia wskazywania jego powodów.

W o.w.u. pojawiają się postanowienia wskazujące, iż ubezpieczający ma prawo do wypowiedzenia umowy w każdym czasie ze skutkiem na koniec okresu, za jaki została zapłacona składka. Takie postanowienia mogą być uznane jako chęć obejścia art. 813 § 1 k.c., dotyczącego prawa ubezpieczającego do zwrotu składki za niewykorzystany okres ubezpieczenia. Ograniczają

również uprawnienie wynikające z art. 830 § 1 k.c., gdyż właściwie nie określają wyraźnie terminu wypowiedzenia umowy, lecz odnoszą go od okresu za jaki została opłacona ostatnia składka. Przykładowo w sytuacji opłacania składki rocznej, gdy wypowiedzenie nastąpiłoby w niedługim czasie po jej opłaceniu, zastosowanie omawianego postanowienia wypacza instytucję wypowiedzenia umowy.

W § 2 art. 830 k.c. znajduje się regulacja, która dopuszcza domniemanie wypowiedzenia umowy ubezpieczenia osobowego, czy też tzw. milczące jej wypowiedzenie. Jeżeli z umowy lub o.w.u. nie wynika inaczej, umowę uważa się za wypowiedzianą przez ubezpieczającego wówczas, gdy składka lub jej część nie została zapłacona w terminie określonym w umowie lub o.w.u., mimo uprzedniego wezwania do zapłaty w dodatkowym terminie określonym w o.w.u. Ubezpieczyciel, wzywając do zapłaty składki lub jej raty, obowiązany jest podać ubezpieczającemu w wezwaniu informację o skutkach wynikających z niezapłacenia składki.

Wydaje się, iż przepis ten ma na celu zapewnienie ochrony ubezpieczeniowej mimo opóźnienia w opłaceniu składki. Zgodnie z przepisem strony umowy ubezpieczenia mają prawo do odmiennego umówienia się co do skutku nieterminowego zapłacenia składki. Jednakże jeśli chcą, aby zdarzenie takie prowadziło do ustania odpowiedzialności ubezpieczyciela, to związane są regulacją art. 814 k.c. (B. Wojno, *Znaczenie nowej regulacji umowy ubezpieczenia dla współpracy bankowo-ubezpieczeniowej*, „Prawo Bankowe” 2007, nr 11, s. 59).

W art. 830 k.c. § 3 przewidziano możliwość wypowiedzenia umowy ubezpieczenia przez ubezpieczyciela, przy czym możliwość ta została wyłącznie ograniczona do wypadków wyraźnie przewidzianych w ustawie.

Uznanie, że umowa ubezpieczenia na życie zawsze ma charakter terminowy, prowadzi do tezy, że stosowanie przepisu art. 365¹ k.c. jest wyłączone (M. Orlicki w: M. Orlicki, J. Pokrzywniak, *Umowa ubezpieczenia. Komentarz do nowelizacji kodeksu cywilnego*, Oficyna 2007, s. 134). Umowa ubezpieczenia na życie właściwie zawsze ma charakter terminowy. Żadna ze stron umowy ubezpieczenia na życie nie może więc powoływać się na swoje prawo wypowiedzenia

umowy wynikające z treści art. 365¹ k.c. i nie może z tego tytułu skutecznie wypowiedzieć umowy.

Odstąpienie konsumenta od umowy ubezpieczenia zawartej na odległość

Zgodnie z art. 16c ust. 1 i 2 ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, konsument, który zawarł na odległość umowę ubezpieczenia, może od niej odstąpić bez podania przyczyn, składając ubezpieczycielowi stosowne oświadczenie na piśmie, w terminie 30 dni od dnia poinformowania go o zawarciu umowy lub od dnia potwierdzenia informacji, o którym mowa w art. 16b ust. 3, jeżeli jest to termin późniejszy.

Przykładowo, przy telefonicznym zawieraniu umów, jeśli to ubezpieczyciel wychodzi z inicjatywą zawarcia umowy, ma obowiązek wcześniej przesłać konsumentowi warunki umowy na piśmie lub na innym nośniku dostępnym dla konsumenta. Jeśli tego nie zrobił, termin do odstąpienia od umowy zaczyna biec dopiero od momentu, kiedy konsument dostanie potwierdzenie warunków zawartej umowy. Ubezpieczyciel jest zwolniony z tego obowiązku tylko wtedy, gdy inicjatywa zawarcia umowy wyszła od konsumenta, a używany środek porozumiewania się na odległość nie pozwala na doręczenie warunków umowy – wówczas termin do odstąpienia biegnie od zawarcia umowy podczas rozmowy telefonicznej.

W przypadku umów ubezpieczenia, które będą zawierane na odległość od 25 grudnia 2014 r. zastosowanie znajdzie art. 40 ust. 2 ustawy o prawach konsumenta. Termin, w którym konsument może odstąpić od umowy będzie wynosił 30 dni od dnia poinformowania go o zawarciu umowy lub od dnia potwierdzenia informacji, o którym mowa w art. 39 ust. 3 ustawy, jeżeli będzie to termin późniejszy. Termin będzie uważany za zachowany, jeżeli przed jego upływem oświadczenie zostanie wysłane.